



UDC 331.101.262

ALTERNATIVE IMPERATIVES OF THE DECENTRALIZED SOCIETIES ACTIVITIES

V. Yakobchuk¹, Y. Khodakovsky¹, O. Heimerl², M. Plotnikova¹

Article info

Received
17.03.2020

Accepted
30.04.2020

Yakobchuk, V., Khodakovsky, Y., Heimerl, O., Plotnikova, M. (2020). Alternative imperatives of the decentralized societies activities. Scientific Horizons, 04 (89), 15–26. doi: 10.33249/2663-2144-2020-89-4-15-26.

¹ Zhytomyr national agroecological university
7, Staryi blvd,
Zhytomyr,
10008, Ukraine

² Alice-Eleonoren-Schule
2, Kapellplatz,
Darmstadt,
64283, Germany

E-mail: valentyana.iakobchuk@gmail.com;
evgenij.hodakivskij@gmail.com;
elena.bernhardt@gmail.com;
mfplotnikova@gmail.com

The dynamic nature of the formation of the world socio-economic system inspires the solution of the issues of overcoming the existing asymmetries and imbalances of civilizational values, which have led to the local concentration of resources and their efficient use. The purpose of the research is to search for and justify the tools of maximizing the approximation of centralized public funds to the needs of each consumer of social services in order to meet the spiritual, production and material needs of each individual as a mechanism for reproduction and improvement of its habitat. Achieving the goal is related to the following tasks: 1) revealing the essence of physiocratic approach in economic research; 2) substantiation of mechanisms of activation of social capital in the conditions of united territorial communities.

The subject of the study is the theoretical and practical foundations of managing the development of partnerships in the public administration and administration system. A complex of theoretical and empirical research methods was used to solve these problems. Theoretical methods include analysis of socio-economic literature, materials and publications of physiocratic orientation. The empirical approach is based on prognostic methods (expert assessments, generalization of independent characteristics, modeling), observational methods (direct and indirect observation, self-observation), praximetric methods (analysis of products of activity, study and generalization of pedagogical experience), methods of mathematical statistics.

The main obstacle in the development of service cooperatives and in the implementation of the basic functions of decentralized communities is the inconsistency of existing legislation with the basic principles of decentralization, that is, the maximum approximation to comprehensive service for each citizen. According to our analytical studies of structural logic and physiocratic thinking in decentralized communities, the social and psychological discussion of the basic life principles of each of the residents of the community has not been sufficiently carried out due to their insufficient involvement in community activities. The promising nature of the development of tribal settlements as a promising model for the development of society allows us to attest to the existence of inclusive governance practices and a participatory approach in the formation of rural territories. Further research prospects are related to the substantiation of the economic-mathematical model of rural development under the pessimistic, optimistic and promising scenario of rural development of Ukraine in case of introduction of American, European and Asian management model.

Key words: community, cooperation, family homestead, family homestead settlements, development, rural territories, social capital.

АЛЬТЕРНАТИВНІ ІМПЕРАТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ГРОМАД

В. Якобчук¹, Є. Ходаківський¹, О. Хаймерл², М. Плотнікова¹

¹ Житомирський національний агроєкологічний університет
бульвар Старий, 7, м. Житомир, 10008, Україна

² Alice-Eleonoren-Schule
Kapellplatz, 2, Darmstadt, 64283, Germany

Динамічний характер становлення світової соціально-економічної системи надихає на вирішення питань подолання наявних асиметрій та диспропорцій цивілізаційних надбань, що спонукали до локальної концентрації ресурсів та ефективного їх використання. Метою дослідження є пошук та обґрунтування інструментів максимального наближення централізованих державних коштів до потреб кожного споживача соціальних послуг з метою задоволення духовних, виробничих та матеріальних потреб кожного індивідуума як механізму відтворення і покращення середовища його існування. Досягнення цілі пов'язане з вирішенням таких завдань: 1) розкриття сутності фізіократичного підходу в економічних дослідженнях; 2) обґрунтування механізмів активізації соціального капіталу в умовах об'єднаних територіальних громад.

Об'єктом дослідження є теоретичні та практичні засади управління розвитком партнерських відносин у системі публічного управління та адміністрування. Для вирішення поставлених завдань був використаний комплекс теоретичних і емпіричних методів дослідження. Теоретичні методи включають аналіз соціально-економічної літератури, матеріалів і публікацій фізіократичного спрямування. Емпіричний підхід базується на прогностичних методах (експертні оцінки, узагальнення незалежних характеристик, моделювання), обсерваційні методи (пряме і непряме спостереження, само-спостереження), прасиметричні методи аналізу продуктів діяльності, вивчення і узагальнення педагогічного досвіду), методи математичної статистики.

Основною перешкодою в розвитку обслуговуючих кооперативів і в здійсненні основних функцій децентралізованих громад є невідповідність існуючого законодавства основним принципам децентралізації, тобто максимального наближення до комплексного обслуговування кожного громадянина. За нашими аналітичними дослідженнями структурної логіки та фізіократичного мислення в децентралізованих громадах недостатньо здійснювалося соціально-психологічне обговорення основних життєвих принципів кожного з мешканців громади через недостатнє їх залучення до громадської діяльності. Перспективний характер розвитку родових поселень як перспективної моделі розвитку соціуму дозволяє засвідчити наявність практики інклюзивного управління та партисипативного підходу у становленні сільських територій. Подальші перспективи досліджень пов'язані з обґрунтуванням економіко-математичної моделі розвитку сільських територій за песимістичного, оптимістичного та перспективного сценаріїв розвитку сільських територій України в разі запровадження американської, європейської та азійської моделі управління.

Ключові слова: громада, кооперація, родові поселення, родова садиба, розвиток, сільські території, соціальний капітал.

Вступ

Динамічний характер становлення світової соціально-економічної системи надихає на вирішення питань подолання наявних асиметрій та диспропорцій цивілізаційних надбань, що спонукали до локальної концентрації ресурсів та ефективного їх використання. Питання імперативів діяльності об'єднаних територіальних громад (ОТГ) є світоглядним підходом у формуванні стратегії їх розвитку. Їх людино-центристський та природоцентристський характер розвитку є передумовою відродження соціо-екосистеми та, як наслідок, підвищення рівня

економічної спроможності громад, а також сталості їх функціонування.

Розвиток західної цивілізації, сформований на основі матеріалістичних підходів у задоволенні потреб людства і, відповідно до цього, нагромадження доданої вартості, засвідчили їх невідповідність щодо довгострокового позитивного еволюціонування соціуму, тоді як базовим пріоритетом його становлення на сучасному етапі є духовність, морально-етичні цінності та розуміння єдності всього сущого. Вказані підходи, в першу чергу, відображені у працях фізіократів вітчизняної та

зарубіжної наукової школи, серед яких пріоритети належать таким дослідникам українського походження як С. Подолинський (*Podolinsky*, 1876), М. Руденко (*Rudenko*, 2015), В. Вернадський (*Vernadsky*, 1954), а серед сучасників – Ю. Канигін (*Kanygin*, 2013), В. Кушерець (*Kusherets*, 2002), В. Шевчук (*Shevchuk*, 2001) та інші.

Розвиток підприємницького середовища та економіки знань визначає появу принципово відмінного від ринкового підходу в управлінні суспільно-економічними процесами (*Rodríguez-Pose*, 1999; *Clark*, 2010; *Galor*, 2010). Також провідною визнається роль інновацій та інвестицій з позиції модернізації та еволюційного розвитку соціуму (*Agénor & Neanidis*, 2015; *Coad et al.*, 2016). Концептуальним підходом до визначення ефективності функціонування соціуму є енергетична ідентичність, коли всі параметри продукування цінностей та споживання ресурсів можна перевести в енергетичні одиниці. Співставність таких параметрів у життєдіяльності різних груп соціуму ілюструє їх здатність формування засад енергетичної безпеки (*Augutis et al.*, 2012). У сучасній економіці інновації вченими розглядаються як рушійна сила економічного розвитку. Інноваційна діяльність має життєво важливе значення для досягнення стійкої конкуренції в країні і для того, щоб залишатися в одному ритмі з іншими розвиненими економіками (*Grossmann*, 2009). На національному та наднаціональному рівнях цей підхід яскраво ілюструє здатність країн до саморозвитку та активізації внутрішнього потенціалу, зокрема є підстави говорити про зниження енергетичної залежності та посилення енергетичної безпеки. Водночас, цілісність, взаємозалежність та взаємообумовленість всіх процесів у природі та соціумі свідчить про неможливість абсолютного абстрагування від зовнішнього впливу. Натомість посилення комунікації, взаємного обміну та співпраці підвищує ефективність таких взаємодій, що доведено діяльністю обслуговуючих кооперативів (*Hang & Zhang*, 2015). Особливої уваги заслуговує зміщення акцентів інтересів соціуму на забезпеченні засад сталого розвитку (*Kaygusuz*, 2012; *Vosylius et al.*, 2013).

Метою дослідження є пошук та обґрунтування інструментів максимального наближення централізованих державних коштів до потреб кожного споживача соціальних послуг з метою

задоволення духовних, виробничих та матеріальних потреб кожного індивідуума як механізму відтворення і покращення середовища його існування. Досягнення цілі пов'язане з вирішенням таких завдань: 1) розкриття сутності фізіократичного підходу в економічних дослідженнях; 2) обґрунтування механізмів активізації соціального капіталу в умовах об'єднаних територіальних громад. Об'єктом дослідження є теоретичні та практичні засади управління розвитком партнерських відносин у системі публічного управління та адміністрування.

Матеріали та методи

Для вирішення поставлених завдань був використаний комплекс теоретичних і емпіричних методів дослідження. Теоретичні методи включають аналіз соціально-економічної літератури, матеріалів і публікацій фізіократичного спрямування. Емпіричний підхід базується на прогностичних методах (експертні оцінки, узагальнення незалежних характеристик, моделювання), обсерваційні методи (пряме і непряме спостереження, самоспостереження), праксиметричні методи аналіз продуктів діяльності, вивчення і узагальнення педагогічного досвіду), методи математичної статистики. Перша група об'єднує результати концептуально-методологічного розгляду проблеми функціонування моделі управління розвитком територіальних громад та соціального капіталу, що з цим пов'язаний, його структури, закономірностей формування і розвитку в контексті функціонального і системно-структурного підходів. Системно-синергетичні основи дослідження сформовані на результатах аналітичної оцінки наукової літератури вітчизняних та зарубіжних вчених, синтелектично-фізіократичній методології аналізу соціально-кооперативної діяльності децентралізованих сільських і селищних громад на основі вимог (імперативів), сучасних методологічних прийомів ноосферної (інтелектуальної) економіки, що концентровано (модернізовано) виражено у концептах сучасного напрямку школи імені Сергія Подолинського «як вписування соціоекономічних законів в природне середовище» як об'єктивістської необхідності існування людини, основного суб'єкта сільськогосподарської діяльності (*Podolinsky*, 1876).

Дослідження присвячене концептуальним основам соціалізації об'єднаних територіальних

громад, оцінці того, чи відповідає існуюче уявлення про ефективність їх діяльності практичним підходам, а також аналізу інноваційних тенденцій в суспільстві. Отримані результати дозволяють отримати загальне уявлення про розвиток сучасних територіальних громад. Методологія дослідження заснована на порівняльному аналізі теоретичних підходів, анкетуванні та узагальненні наукових даних.

Результати досліджень та обговорення

Постнеокласична теорія світового мислення ґрунтується на основі холистичного (цілісного) мислення і єдності всіх елементів ноосфери, що взаємно пов'язані і постійно взаємодіють в умовах єдності та подібності мікро- та макросередовища. Така теорія побудована на дослідженнях Сергія Подолинського і, зокрема, його фундаментальної праці «Праця людини і її відношення до розподілу енергії», яка вийшла в світ у кінці XIX ст. Вона здійснила революцію в мисленні європейських і світових вчених. Серед інших в той час найбільш популярним був Карл Маркс з його теорією доданої трудової вартості. Тридцятирічний український вчений напросившись на аудієнцію у тодішньої знаменитості теорії капіталізму, що мав вже чотири томи «Капіталу», довів корифею невідповідність його вчення законам природи. Факт останнього на останній сторінці четвертого тому визнав сам Карл Маркс. І це був, за тодішнім висловлюванням, «снаряд, запущений у голову капіталізму». Він (С. Подолинський) переконливо довів, а Карл Маркс засвідчив особисто, що абсолютна додана вартість виникає з природної родючості землі, від природи, тоді як відносна додана вартість – народжується у процесі розвитку суспільних продуктивних сил.

Фундаментальною роботою в основах розвитку домінуючого нині ноосферного мислення є роботи першого президента академії наук України В. І. Вернадського «Філософські думки натураліста», «Проблема Часу, Простору та Симетрії», «Праці з філософії природознавства», «Біосфера», «Хімічна будова біосфери Землі та її оточення», «Автотрофність людства», «Нариси геохімії» та інші, які орієнтують світове мислення на перехід до ноосфери. В наш час початку XXI ст. особливо актуальною є робота вченого, мислителя-дисидента Миколи Руденка, де він, посилаючись на розробки української школи фізіократів у своїй монографії «Енергія прогресу»

представив напрацювання щодо поглиблення теорії цілісності (холізму) світу, поєднуючи людське мислення з найвищою енергією, яка притаманна лише Всевишньому, на основі чого заснував категорії «Духоматерії». Нині продовжується позитивна мутація розвитку людського інтелекту в напрямку нейротеології вивчення діяльності людини в тісному взаємозв'язку з соціумами.

Потрібно відмітити, що відродження і багатофункціональний розвиток сільських територій (БРСТ), як показує аналіз усіх державних програм, націлених на розвиток села, залежить від розвитку мережі сільських населених пунктів (СНП). За наявності мережі СНП і її розвитку держава передбачає, як показує практика попередніх державних Програм, піклування, шляхом бюджетного забезпечення: освіти, охорони здоров'я, доріг, водопостачання, електромереж і тощо. А розвиток мережі СНП, підтверджений практикою років незалежності, реально підтверджений лише через використання механізму родових садиб і родових поселень (РП). На теренах України започатковано біля 100 РП. Тільки в Житомирській області їх започатковано 12, а 8 років тому було 1. Більше того, в цій же області є приклад, коли в одній сільграді повністю заповнено родовими садибами (РС) колись пусте село і почалось заповнення іншого.

Принципи, на яких будується світоглядна платформа РС і РП, повністю відповідають підходам українських фізіократів згаданих вище: С. Подолинського, М. Руденка, В. Вернадського. Крім того, вони зберігають у своїй життєдіяльності українські звичаї і традиції, а через них українську ідентичність. Джерелом нових підходів, нових форм організації суспільних відносин мають стати люди з новим баченням шляхів розвитку країни і БРСТ зокрема, а інструментами забезпечення розвитку мережі СНП через механізм РС і вирішення демографічної та соціально-економічної проблеми не тільки на селі, а й в країні в цілому повинні стати: 1) інформаційно-роз'яснювальна робота на усіх рівнях суспільства (в т. ч. в освітніх закладах) про наявність реальних можливостей облаштування РС для кожної української сім'ї; 2) прийняття Закону України «Про РС і РП»; 3) розробка і затвердження в установленому порядку: «Спрощеного порядку отримання земельних ділянок для облаштування РС». Розвиток соціального капіталу, утворення неформальних та

формальних громадських організацій комунікації, в об'єднаних територіальних громадах є основним інструментом у механізмі публічного управління. Практичне відродження сільських територій відбувається за рахунок впровадження багатофункціонального підходу розвитку сільських територій (БПРСТ) в управлінні розвитком ОТГ, а саме організацією родових поселень (РП), які складаються з родових садиб (РС). Наповнені колишніми мешканцями з міст (на 80–90 %), молоді (середній вік поселенців становить 35 років), випускники вузів (80 % від загальної кількості переселенців) такі системи, за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України та Національної академії аграрних наук, ще станом на 2013 р. були інвесторами у розвиток сільських територій, які вклали понад 300 тисяч гривень за 10 років у розрахунок на 1 га земельної площі, не вимагаючи, при цьому, повернення вкладеного капіталу та відсотків по ньому. Фактично родові поселення стали рушійною силою відродження і розвитку сільських територій і позитивних демографічних та соціально-економічних змін.

Сталий розвиток окреслює нові перспективи становлення соціального капіталу, цільову спрямованість громади, її проєктів та програм, ефективність використання ресурсів, рівень життя. Він є передумовою демократизації суспільства та сприяє утворенню зв'язків між суб'єктами громад, громадами та іншими стейкхолдерами щодо спільного вирішення проблем розвитку територій, співпраці з урядом, органами місцевого самоврядування, бізнесовими структурами тощо. Формальні та неформальні інститути громад мобілізують соціальний капітал на вирішення завдань розвитку, визначають напрями використання ресурсної бази, є основою самозабезпечення, виявляють еліту та лідерів, сприяють реалізації пріоритетів державної політики (рис. 1). Метою *реалізації наведених принципів* є практична спрямованість, активізація соціального капіталу ОТГ, рівні можливості та демократичні підходи щодо забезпечення представництва пересічних громадян, громадських організацій, наслідком яких стане стале, збалансоване зростання громадянського суспільства.



Рис. 1. Складові успішності державної політики децентралізації

Складові технології публічного управління включають наступні етапи своєї реалізації (рис. 1–2).



Рис. 2. Технологія розвитку соціального капіталу територіальної громади

На початковому етапі розвитку соціального капіталу потрібно визначитися, хто відповідає критеріям і якостям зацікавлених осіб і, відповідно, створити організаційну групу, яка виконуватиме основну функцію організації та реалізації технологічного процесу. Переважно це незалежна організаційна одиниця, що відображає групу цілей та інтересів більшості суб'єктів і включає їх представників. Переваги надаються інклюзивним одиницям, що фінансуються різними організаціями громадян. Найбільш привабливими організаціями є ті, що засновані на принципах державно-приватного партнерства, що дозволяє охопити більше груп інтересів різних сторін. Формування місії – це важливий етап, завдяки якому зменшуються ризики стратегічного планування, згладжуються конфліктні ситуації між учасниками, зростає ефективність реалізації проєктів.

Оформлення місії допомагає групі сконцентруватися на найважливіших пріоритетах розвитку і політики. Реалізаційні заходи пов'язані з дослідженням внутрішнього та зовнішнього середовища громади, збором та обробкою різноманітної інформації, що може потенційно сприяти розвитку громади. Перевага повинна віддаватися статистичним показникам, які дають можливість оцінити напрями розвитку громади в динаміці. Це, перш за все, обсяги та темпи росту доходів різних категорій громадян та груп підприємців, показники рівня зайнятості, інфляції, податкового навантаження тощо. Аналіз повинен передбачати комплексне дослідження слабких та сильних сторін, можливостей та загроз, рівень лідерських якостей інших чинників,

що впливають на розвиток соціального капіталу громад. Інформаційне забезпечення є засобом для проведення дій у напрямку розвитку інститутів соціального капіталу громади. Сформулювавши бачення майбутнього розвитку громади, починається процедура розробки стратегічного плану, проєктів та програм. Співпраця необхідна для уникнення невідповідності цілям та непослідовності реалізації заходів, обміну баченням, підходами тощо. План повинен бути реалістичним, мати відповідні дедлайни, націленість на позитивні результати, підкріплені чіткими завданнями та етапами впровадження.

Організаційна команда має визначити комітети, підкомітети та оперативні групи реагування на форсмажорні ситуації. Команда з реалізації планів має бути оптимальною за кількістю учасників і чітко визначеними і закріпленими обов'язками, звітуватися перед громадою на відкритих зборах, зібраннях, слуханнях. Процес створення команди з реалізації планів не виключає широкої участі всіх інших членів громади в реалізації цілей розвитку. Вагомим чинником успішної реалізації плану є забезпечення ефективної комунікації робочої групи зі всіма суб'єктами громади. Державна політика характеризується наступною структурою видатків (рис. 3, табл. 1). Команда з реалізації планових дій не тільки оцінює кінцеві результати, але і здійснює додатковий аналіз кожної підцілі, визначає напрями вирішення проблем у напрямку досягнення основної мети – повна реалізація запланованих заходів у напрямку розвитку соціального капіталу громади. Підвищення ефективності використання соціального капіталу

є пріоритетним принципом роботи з людським потенціалом, який визначає успішність процесу децентралізації. Але якщо не передбачити механізми «апгрейду» соціального капіталу на нові форми і підходи розвитку сільських

територій, то процес децентралізації може трансформуватися у перерозподіл фінансових потоків з тими ж споживацькими намірами використання бюджетних коштів.

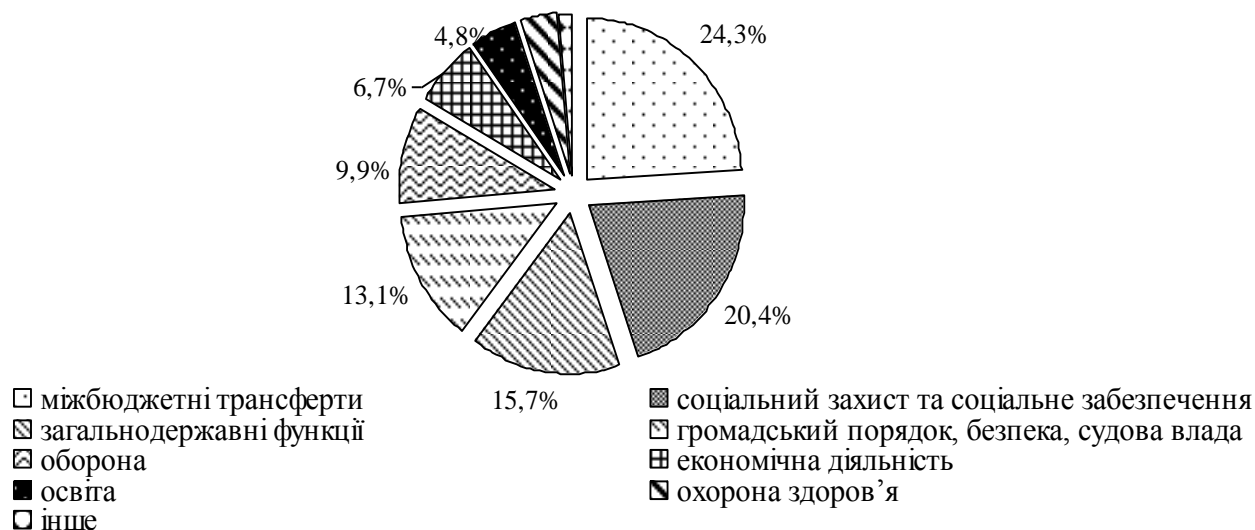


Рис. 3. Структура видатків Державного бюджету України на 31.12.2019 р. за найбільш вагомими показниками (функціональна класифікація)

Джерело: сформовано за даними Міністерства фінансів України (Ministerstvo, 2019).

Таблиця 1. Структура видатків державного бюджету України (економічна класифікація)

Статті видатків державного бюджету України за економічною класифікацією	Структура державного бюджету по роках, %					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Поточні видатки	98,3	97,0	96,1	95,2	92,9	93,1
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	16,1	13,8	15,4	16,1	17,4	19,6
Використання товарів та послуг	15,2	15,1	14,0	14,6	16,0	17,0
Обслуговування боргових зобов'язань	11,9	15,1	14,2	13,3	11,8	11,2
у т. ч. обслуговування внутрішніх боргових зобов'язань	8,1	10,4	9,4	8,7	7,6	6,9
у т. ч. обслуговування зовнішніх боргових зобов'язань	3,8	4,6	4,9	4,6	4,2	4,3
Поточні трансферти	34,1	31,7	29,1	32,7	30,2	23,8
Соціальне забезпечення	18,9	18,0	22,4	17,8	16,9	20,8
у т. ч. виплата пенсій та допомоги	17,9	16,6	21,0	16,0	15,3	17,1
Інші поточні видатки	2,0	3,2	1,0	0,8	0,7	0,8
Капітальні видатки	1,7	3,0	3,9	4,9	7,1	6,9
Придбання основного капіталу	1,1	2,0	2,2	2,2	3,3	2,9
Капітальні трансферти	0,7	1,0	1,7	2,6	3,8	4,0

Джерело: сформовано за даними Міністерства фінансів України (Ministerstvo, 2019).

Ментальність і психологія отримання та споживання наявного ресурсу (на протипагу формуванню механізмів його примноження) наразі домінує в ОТГ. Якщо ж процес відродження сільських територій буде

спрямований на розвиток родових поселень (а запас територій для цього є), придуть нові, молоді люди з новими морально-психологічними поглядами щодо організації багатофункціональної діяльності на сільських територіях. І це

буде той механізм «апгрейду» соціального капіталу, який концептуально змінить долю сільських територій. Адже в родових поселеннях земельні ділянки для облаштування родових садиб отримуються в довічне користування з правом передачі лише в спадок.

Розвиток місцевого самоврядування, створення об'єднаних територіальних громад, передача ресурсів, повноважень на місця в рамках проведення реформи з децентралізації влади сприяє, насамперед, підвищенню фінансової спроможності, економічної, інвестиційної привабливості територій для якісного й комфортного проживання людей на них. Відмінною рисою функціонування новостворених адміністративно-територіальних об'єднань є усвідомлення того, що територію об'єднує не лише назва, а й нове спільне бачення майбутніх перспектив, бо це не просто нові територіальні одиниці, якісно нові соціально-виробничі формування. Математично ці процеси можна відобразити за допомогою рівняння (1):

$$P(t + \Delta t) = P(t) + Pr - S + N - V, \quad (1)$$

де: $P(t + \Delta t)$ – розмір соціально-еколого-економічного потенціалу території в час $t + \Delta t$;

$P(t)$ – величина соціально-еколого-економічного потенціалу території в час t ;

Pr – приріст соціально-еколого-економічного потенціалу території ($Pr \notin const$);

S – скорочення соціально-еколого-економічного потенціалу території ($S \notin const$);

N – надходження (привнесено, доповнено) соціально-еколого-економічного потенціалу території через діяльність людини;

V – вивезено (забрано, зменшено) соціально-еколого-економічний потенціал території через діяльність людини.

Перетворення формули дозволяє представити наступну залежність (2):

$$\frac{dP}{dt} = kP(t), \quad (2)$$

де k – функція, що визначається динамікою темпів приросту та скорочення складових соціально-еколого-економічного потенціалу території.

Чим більшою є щільність населення на території, тим вищою є конкуренція за ресурси території (тим вищою є залежність від їх

постачання), тому чим більшим є $P(t)$, тим меншим є k , тому має місце наступне математичне твердження (3):

$$\begin{cases} k = k_0 \left(1 - \frac{P}{L}\right) \\ \frac{dP}{dt} = rP \end{cases} \Rightarrow \frac{dP}{dt} = k_0 \left(1 - \frac{P}{L}\right) P, \quad (3)$$

При цьому, k та L є певні константи, де L «місткість середовища» (кількість мешканців на території, що може бути забезпечена ресурсами території з метою оптимального задоволення потреб), тобто чисельність, яка в разі її перевищення визначає негативний антропогенний вплив на розмір соціально-еколого-економічного потенціалу території (якщо $P(t) > L$ має місце підвищення рівня захворюваності та нестача таких життєво важливих ресурсів як чисте повітря, вода, родючі ґрунти), що супроводжується змінами та впливом стану навколишнього середовища, який за умови тривалого збереження, як правило, має негативну динаміку в довгостроковій перспективі. Це характеризує сучасний стан розвитку суспільства.

Водночас пріоритетність інших підходів в управлінні розвитком особистості (індивіда), домогосподарства, населеного пункту, громади через гармонізацію відносин з навколишнім середовищем змінює не лише систему соціальних цінностей, але й механізми досягнення цілей соціуму і це, в першу чергу, родина, Батьківщина, традиційні загальнолюдські цінності та чесноти. Історично для кожної людини конкретне місце на Землі, в якому жили предки, створює особливий простір, наділяє індивіда енергією життя. У цьому місці все нагадує про предків: вишита бабусею скатертину, побудований прадідом будинок, закладена прапрадідом діброва. Від усього віє доброю пам'яттю і енергією Любові. Мала Батьківщина, де знаходяться справжнє вічне коріння, що зв'язує її з Землею, допомагає Людині відчувати зв'язок з усім сущим у Всесвіті: з Землею, іншими планетами, природою, предками, усіма людьми, з Богом. Завдяки цим зв'язкам людина може бути щасливою і здоровою, від усього отримує підживлення, допомогу, зцілення.

У кожної людини повинна бути Батьківщина. Але не абстрактна, як кордони держави, які можуть змінюватися. Людині потрібно справжнє коріння, яке пов'язує її з Землею, допомагає

відчути зв'язок з усім суцям у Всесвіті: з Землею, іншими планетами, природою, предками, усіма людьми, Богом... Людина без Природи, без роду, без зв'язку із Землею та іншими планетами, з Богом не може жити. Коли такий зв'язок розривається, людина помирає. Тільки за наявності таких зв'язків Людина росте і розвивається, тоді вона є цілісною, в щасті (є частиною цілого). Рід є найголовнішим в розумінні суті і ролі Родової садиби. Дорослішаючи, стаючи самостійними, ми вже не потребуємо батьківської опіки, і приходить час розуміння того, що все одно не вистачає батьківської енергії, яку відчували в дитинстві, адже її ніщо не замінить. І батьки не можуть замінити бабусю і дідуся для своїх дітей. У разі розриву зв'язку з батьками руйнуються зв'язки з прабабками, з усім своїм родом і Творцем.

Зберігаючи зв'язок поколінь, ми отримуємо їх Любов, маємо підтримку і спадщину наших предків і Бога. Практика України засвідчила існування принципово відмінної моделі розвитку суспільства (практична реалізація ідеї «Родова садиба»), що окреслює перспективність реформи у напрямі розвитку сімейного укладу як основоположною складовою суспільства. Соціологічне опитування мешканців сільських територій, голів та депутатів місцевих рад, об'єднаних територіальних громад засвідчило перспективну динаміку соціально-еколого-економічного потенціалу території внаслідок впровадження ідеї «Родова садиба» (рис. 4) та враховуючи загальні тренди змін соціального (Yakobchuk et. al., 2019), екологічного (Ermyshyna et. al., 2016) та економічного потенціалу (Prysiashniuk et. al., 2018; Sandal et. al., 2019).

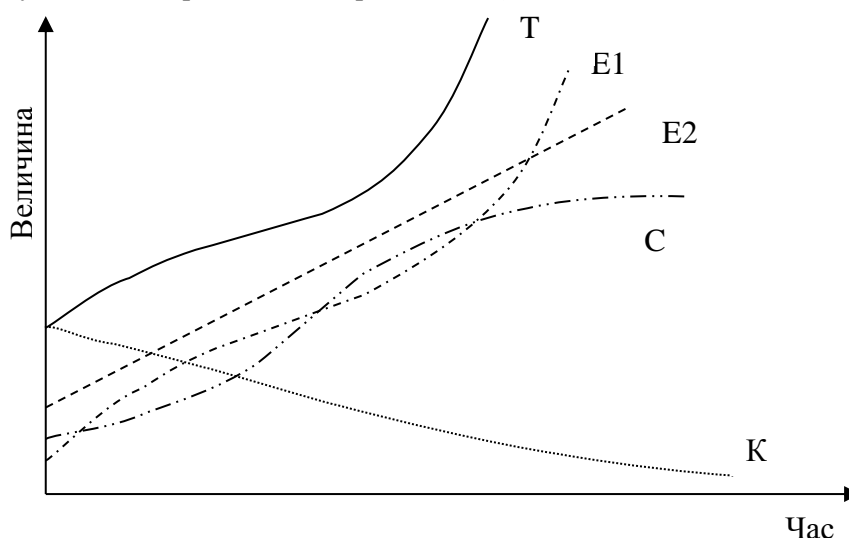


Рис. 4. Трендовий аналіз розвитку соціально-еколого-економічного потенціалу території України внаслідок реалізації ідеї «Родова садиба»*

*Примітка: Т – сукупний соціально-еколого-економічний потенціал території, в тому числі E1 – екологічний, E2 – економічний, С – соціальний за умови реалізації ідеї «Родова садиба», К – збереження наявних тенденцій розвитку сільських територій.

Джерело: власні дослідження на основі даних (Population, 2019; Derzhavna, 2020; Ukrstat, 2020).

Родова садиба – самовідновлювальна екологічна система (ліс, водні ресурси, луки, землі, людина), на території якої ведеться господарська, просвітницька, освітня і культурна діяльність з метою досягнення продовольчої, енергетичної, культурної, економічної безпеки і самодостатності. Це місце формування стійкої екосистеми Поселення і України в цілому, підвищення добробуту поселенців, відродження культурної та історичної спадщини, гармонійного співтворчості з Всесвітом. Створення Поселення родових садиб

є основою добробуту, гармонійного об'єднання фізично, психологічно і морально здорових сімей, що живуть у любові, достатку, чистому довкіллі на шляху еволюційного розвитку людства.

Наразі питання підвищення рівня фінансової спроможності громади вирішують шляхом розвитку економіки на своїх територіях, забезпечення стратегічного управління розвитком територій, популяризації територій, сприяння залученню інвестицій, підтримки місцевого бізнесу та розвитку галузей. Кожна з громад

визначає пріоритетні галузі на своїх територіях. Сільські території надають перевагу розвитку галузей АПК, фермерству для вирощування тих культур, які є характерними для певної території як ключового концепту фізіократичного вчення. У громадах для розвитку економічного потенціалу вагомим значення набула сільсько-господарська кооперація як екстерналія (прямий вплив) розвитку громад та наближення послуг до сільських мешканців. Як показує практика, вона стала ефективним механізмом забезпечення конкурентоспроможності малих і середніх сільськогосподарських товаровиробників. Однією з перспективних форм у цьому випадку виступають обслуговуючі кооперативи як основна об'єднуюча структура на сільських територіях. Для прикладу в країнах Європейського Союзу їх діяльність охоплює виробництво 57 % молока, 42 % плодоовочевої продукції. На жаль, в Україні реалії розвитку основної форми кооперативу, обслуговування, набули відповідно до Концепції розвитку фермерських господарств та сільсько-господарської кооперації на 2018–2020 рр., розробленої Міністерством аграрної політики та продовольства України, з понад 1000 зареєстрованих кооперативів, лише 59 % ведуть реальну господарську діяльність, утримують 1 % поголів'я великої рогатої худоби та виробляють статистично незначну частку плодоовочевої та молочної продукції (Consept, 2017). Зважаючи на концептуальну основу діяльності обслуговуючих кооперативів, як відмічає Любов Молдаван, «сільськогосподарський обслуговуючий кооператив (СОК) не має на меті отримання прибутку», а основою його ефективності є «членська відповідальність» (Moldavan, 2018). Юридично засвідчено, що чисельність членів кооперативу не може бути меншою трьох осіб. Членство та асоційоване членство в кооперативі затверджується загальними зборами, відповідним чином засвідчується і ведеться кооперативом (ст. 7, ст. 10 Закону №1087).

Висновки

1. Становлення об'єднаних територіальних громад в Україні відбувається на фоні загального підвищення рівня самостійності, зокрема бюджетної та функціональної децентралізації, розширення кола повноважень учасників суспільних відносин та посилення їх відповідальності за прийняті рішення. Водночас наявні

асиметрії та диспропорції суспільно-економічного зростання визначають потребу подолання причин ризиків та загроз, зокрема через формування партнерських відносин та різних форм співпраці, серед яких визначальне місце належить кооперації. Зазначене виявляє зміну концептуального підходу до формування теоретико-методологічної бази управлінських рішень, що приймаються, та є підставою до системних трансформацій на всіх рівнях, наслідком яких виступає домінування фізіократичної теорії, ноосферного підходу в управлінні суспільним розвитком та практики холізму (цілісності).

2. Державна політика децентралізації окреслила перспективи активізації соціального капіталу в умовах об'єднаних територіальних громад через механізми фінансового регулювання, розширення кола стейкхолдерів, зокрема за рахунок діяльності громадських організацій, посилення ролі місцевого самоврядування, забезпечення партисипативного підходу в управлінні та інклюзивного розвитку. Досвід 2014–2019 рр. засвідчив посилення соціального забезпечення, що підтверджується збільшенням частки відповідних видатків державного бюджету та діяльності з питань громадського порядку та безпеки.

3. Економіко-математичне моделювання процесів розвитку соціально-еколого-економічного потенціалу територій ілюструє перспективи його підвищення за рахунок реалізації ідеї «Родова садиба» як механізму саморозвитку, стимулювання посилення фінансової спроможності та відновлення природно-кліматичного потенціалу на засадах самомотивування та партнерства. Наповнені колишніми мешканцями з міст (на 80–90 %), молоді (середній вік поселенців становить 35 років), випускниками вузів (80 % від загальної кількості переселенців), такі системи, за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України та Національної академії аграрних наук, ще станом на 2013 р. є інвесторами у розвиток сільських територій, які вкладають понад 300 тисяч гривень за 10 років у розрахунок на 1 га земельної площі, не вимагаючи, при цьому, повернення вкладеного капіталу та відсотків по ньому. Фактично родові поселення стали рушійною силою відродження і розвитку сільських територій і позитивних демографічних та соціально-економічних змін.

References

- Agenor, P. & Neanidis, K. C. (2015). Innovation, public capital, and growth. *Journal of Macroeconomics*, 44 (3), 252–275. doi: 10.1016/j.jmacro.2015.03.003.
- Augutis, J., Krikstolaitis, R., Martisauskas, L. & Peciulyte, S. (2012). Energy security level assessment technology. *Applied Energy*, 97, 143–149. doi: 10.1016/j.apenergy.2011.11.032.
- Clark, G. (2010). The macroeconomic aggregates for England, 1209–2008. *Research in Economic History*, 27, 51–140. doi: [http://dx.doi.org/10.1108/S0363-3268\(2010\)0000027004](http://dx.doi.org/10.1108/S0363-3268(2010)0000027004).
- Coad, A., Segarra, A. & Teruel, M. (2016). Innovation and firm growth: does firm age play a role? *Research Policy*, 45 (2), 387–400. doi: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2015.10.015>.
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2020). Bank danykh [Data Bank]. Retrieved from <http://database.ukrcensus.gov.ua/Mult/Dialog/Saves/how.asp> [in Ukrainian].
- Ermyshyna, A. V. & Klymenko, L. V. (Eds.). (2016). Poisk posturbanisticheskikh modeley zhizneustroystva [Search for post-urbanistic models of life-management]. Rostov-na-Donu : Fond nauki i obrazovaniya [in Russian].
- Galor, O. (2010). The 2008 Lawrence R. Klein Lecture-Comparative Economic Development: Insights From Unified Growth Theory. *International Economic Review*, 51 (1), 1–44. doi: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-2354.2009.00569.x>.
- Grossmann, V. (2009). Entrepreneurial innovation and economic growth. *Journal of Macroeconomics*, 31 (4), 602–613.
- Hang, Yan Li & Zhang, Ye Hong. (2015). Evolution of cooperation driven by social-welfare-based migration. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 445, 48–56. doi: <https://doi.org/10.1016/j.physa.2015.10.107>.
- Kabinet Ministriv Ukrainy (2020). Kontseptsiia rozvytku fermerskykh gospodarstv ta silskohospodarskoi kooperatsii na 2018–2020 roky [The concept of development of fermerskykh gospodarstva that schools cooperat in 2018–2020]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/664-2017-%D1%80>.
- Kanygin, Y. M. (2013). Alternativnaya istoriya i prednaznacheniyе Rusi. [Alternative history and destiny of Russia]. Kiyev : Ariy [in Ukrainian].
- Kaygusuz, K. (2012). Energy for sustainable development: A case of developing countries. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 16 (2), 1116–1126. doi: 10.1016/j.rser.2011.11.013.
- Kusherets, V. I. (2002). Znannia i dukhovnist (adaptatsiia naukovoї diialnosti v konteksti natsionalnoi idei Ukrainy) [Knowledge and spirituality (adaptation of scientific activity in the context of the national idea of Ukraine)]. *Tribune*, 11/12, 14–17 [in Ukrainian].
- Ministerstvo finansiv Ukrainy (2019). Vydatky Derzhbiudzhetu Ukrainy [Expenditures of the State Budget of Ukraine]. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/> [in Ukrainian].
- Moldavan, L. (2018). Vnutrishni ekonomichni vidnosyny v obsluhovuiuchomu kooperatyvi [Internal economic relations in the cooperative]. *Agro Pro*, 10, 29–31 [in Ukrainian].
- Podolinsky, S. A. (2005). Trud cheloveka y ego otnoshenye k raspredeleniyu enerhiy. [Human labor and its relation to the distribution of energy] Moskva: Bely Alvy [in Russian].
- PopulationPyramid.net (2019). Population Pyramids of the World from 1950 to 2100. Retrieved from <https://www.populationpyramid.net/world/1960/>.
- Prysiazhniuk, O., Buluy, O. & Plotnikova, M. (2018). Cluster approach in administration of rural areas. *Management Theory And Studies For Rural Business And Infrastructure Development*, 40 (2), 118–127. doi: 10.15544/mts.2018.23.
- Rodríguez-Pose, A. (1999). Innovation Prone and Innovation Averse Societies: Economic Performance in Europe. *Growth and Change*, 30 (1), 75–105. doi: <http://dx.doi.org/10.1111/0017-4815.00105>.
- Rudenko, M. (2001). Hnosys i suchasnist (Arkhitektura Vsesvitu) [Gnosis and modernity (Architecture of the Universe)]. Ternopil : Dzhura [in Ukrainian].
- Rudenko, M. (2015). Enerhiia prohresu: vybrani pratsi z ekonomii, filosofii i kosmologhii [Energy of progress: Selected works on economy, philosophy, and cosmology]. Kyiv : KLIO [in Ukrainian].
- Sandal, J.-U., Yakobchuk, V., Lytvynchuk, I. & Plotnikova, M. (2019). Institutions for Forming Social Capital In Territorial Communities. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 41 (1), 67–76. doi: 10.15544/mts.2019.07.
- Shevchuk, V. (2001). Sad zhyteiskykh dumok, trudiv ta pochuttiv [Garden of everyday thoughts, works and feelings]. In Yaremenko, V. (ed.).

Ukrainske slovo: khrestomatiia ukrainskoi literatury ta literaturnoi krytyky XX st. 4. 153– 165. Kyiv : Akonit [in Ukrainian].

Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2020). Kompleksni statystychni publikatsii. [Comprehensive statistical publications]. Retrieved from https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_ukr_zb.htm [in Ukrainian].

Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2020). Publikatsiia dokumentiv Derzhavnoi Sluzhby Statystyky Ukrainy [Publication of documents of the State Statistics Service of Ukraine] (name from the screen). Retrieved from https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm [in Ukrainian].

Vernadskiy, V. I. (1954). *Ocherki geokhimii* [Essays on Geochemistry]. Moskva : AN SSSR [in Russian].

Vosylius, E., Rakutis, V. & Tvaronavičienė, M. (2013). Economic Growth, Sustainable Development And Energy Security Interrelations. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 2 (3), 5–14. doi: [http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2013.2.3\(1\)](http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2013.2.3(1)).

Yakobchuk, V. (2019). Forming of territorial communities social capital. In Zinchuk, T. & Ramanauskas, J. (Eds.). *Sustainable Development of Rural Areas*. 264–281. Klaipeda : Klaipeda University.